

Arkadiusz MACHNIAK

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID: 0000-0002-8092-9973

CENTRUM ANTYTERRORYSTYCZNE ABW W ZWALCZANIU TERRORYZMU

ANTI-TERRORISM CENTER OF THE INTERNAL SECURITY AGENCY IN COMBATING TERRORISM

Abstract

Modern terrorism is a threat affecting the security of EU Member States. The article attempts to formulate an answer to the question, what threat do terrorist attacks pose to the EU and how do they affect its security after 2001? Recognizing the degree and type of threat from terrorists is the starting point for estimating and assessing the scope of the activities of the Anti-Terrorist Center of the Internal Security Agency (Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego), and the role of this institution in preventing terrorism and combating this scourge in Poland and other European Union countries.

Keywords: terrorism, European Union, CAT, Internal Security Agency, threat.

Wstęp

Częstotliwość zamachów terrorystycznych w Unii Europejskiej, ich charakter i wydźwięk spowodowały, że zagrożenie to stało się ogromnym wyzwaniem dla bezpieczeństwa i stabilności Europy. Przeprowadzane zamachy powodują śmierć niewinnych osób i wpływają na to, że mieszkańcy UE żyją w niepewności oraz mają poczucie braku bezpieczeństwa (Olszewski, 2017, s. 83-84). Zamachy terrorystyczne wrosły w krajobraz państw zachodnioeuropejskich, czego wyrazem jest wypowiedź Manuela Vallsa, byłego premiera Francji, który po zamachu w dniu 14 września 2016 roku w Nicei stwierdził: „(...) terroryzm na dobre stanowi i stanowić będzie część naszej codzienności” (Adamska, 2020, s. 12).

Artykuł stanowi próbę sformułowania odpowiedzi na pytanie, jakie zagrożenie stanowią ataki terrorystyczne dla UE i jak wpływają na jej bezpieczeństwo po 2001 roku? Rozpoznanie stopnia i rodzaju zagrożenia ze strony terrorystów stanowi punkt wyjścia do oszacowania

i oceny zakresu działania Centrum Antyterrorystycznego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, oraz roli tej instytucji w zapobieganiu terroryzmowi i zwalczaniu tej plagi w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, CAT ABW ma praktyczne możliwości i ustawowe kompetencje w zakresie neutralizowania terroryzmu, współpracując w tym zakresie ze służbami oraz instytucjami UE oraz państw trzecich.

Przy opracowaniu wykorzystano dostępne publikacje naukowe, popularno-naukowe i sprawozdawcze z całą świadomością towarzyszących im ograniczeń. Wartościowe dane w tym zakresie nie są publikowane przez ABW ze względu na ich niejawność, co w sposób istotny utrudnia dokładne analizowanie konkretnych przypadków działalności CAT ABW i współpracy z innymi służbami oraz instytucjami.

Zjawisko terroryzmu w kontekście bezpieczeństwa UE

Przykładem aktywności UE w zakresie zwalczania terroryzmu i innych form przestępczości było wykorzystanie określonych instrumentów wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony, w organizowaniu misji cywilnych i wojskowych np. EUNAVFOR MED SOPHIA. Po jej wygaśnięciu w basenie Morza Śródziemnego zadania mandatowe realizowały misje: EUNAVFOR MED. IRINI, EUBAM Libya, EUCAP Sahel Niger, EUCAP Sahel i EUTM Mali. Szczególnie EUCAP Sahel Niger nastawiona była na zwalczanie terroryzmu i wspieranie również krajowych służb w zakresie przeciwdziałania nieregularnej imigracji (Trojanowska-Strzęboszewska, 2020, s. 178-179). Pomimo przyjmowanych strategii wobec tego problemu, w obliczu potęgujących go niekorzystnych okoliczności (np. pandemia CoViD-19 czy też wojna Rosji z Ukrainą) zagrożenie działaniami terrorystycznymi na terenie UE jest ciągle możliwe. Aktywność UE w zakresie neutralizowania terroryzmu nie jest bowiem wystarczająca.

W walce z terroryzmem określone odzwierciedlenie znajduje również polityka UE „wielu prędkości”. Wynika to np. z funkcjonowania różnych, często nieskoordynowanych systemów gromadzenia informacji o terrorystach oraz nierównomiernego zakresu zaangażowania i koordynacji poszczególnych państw członkowskich UE i ich służb (Wojciechowski, 2018, s. 79).

W 2020 roku austriacka parlamentarzystka Ingeborg Zerbos stwierdziła: „Specjalna komisja śledcza powołana do zbadania ataku terrorystycznego w Wiedniu negatywnie oceniła działania służb. Austriacki Urząd Ochrony Konstytucji popełnił liczne błędy w ocenie

ryzyka, wyciąganiu wniosków z zebranych danych oraz przepływie informacji. Państwowa służba bezpieczeństwa nie jest w tym zakresie profesjonalna”¹. W tych okolicznościach w bieżącej debacie dotyczącej bezpieczeństwa w UE pojawiają się głosy o konieczności intensyfikowania działań służb i instytucji bezpieczeństwa². Z drugiej strony nie sposób odnieść wrażenia, że przedstawiciele niektórych służb i instytucji zwalczających terroryzm obawiają się irracjonalnych zarzutów o np. rzekomą islamofobię³.

UE opracowała szereg regulacji prawnych określających zasady współpracy kolegalnej. Jeszcze w latach 70. XX wieku, w reakcji na zamachy terrorystyczne zainicjowano współpracę resortów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości w ramach tzw. grupy TREVI (Dziubek, Pawlaczyk, 2021, s. 11). W ogłoszonym w 1992 roku Traktacie o Unii Europejskiej pierwszy raz zawarto zagadnienie kooperacji w przedmiocie zwalczania terroryzmu międzynarodowego. Następne kroki prawne to deklaracja o finansowaniu terroryzmu z 1993 roku oraz konwencje o zasadach ekstradycji z 1995 i 1996 roku. W 2001 roku opracowano Plan Działania w sprawie Zwalczania Terroryzmu. UE po zamachach w Madrycie i Londynie, podjęła bardziej zdecydowane działania w wyniku czego przyjęto w 2004 roku Deklarację w sprawie Zwalczania Terroryzmu. W 2005 roku przyjęto Strategię UE w dziedzinie Zwalczania Terroryzmu, jak również Strategię Unii Europejskiej w walce z Radykalizacją Postaw i Rekrutacją Terrorystów. W 2010 roku opracowano Strategię Bezpieczeństwa Wewnętrznego UE oraz Strategię Bezpieczeństwa Wewnętrznego UE. Za wymianę informacji

¹ P. S., Ślusarczyk, *Zamach w Wiedniu. „Służby nie są profesjonalne*, <https://euroislam.pl/zamach-w-wiedniu-sluzby-nie-sa-profesjonalne/>, dostęp: 03.04.2024.

² Zobacz np.: Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady europejskiej i Rady. Dwunaste sprawozdanie z postępu prac nad stworzeniem rzeczywistej i skutecznej unii bezpieczeństwa z dnia 12 grudnia 2017*, COM (2017) 779, Strasburg 2017; *Wspólne oświadczenie unijnych ministrów spraw wewnętrznych w sprawie ostatnich ataków terrorystycznych w Europie z 13 listopada 2020r.*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2020/11/13/joint-statement-by-the-eu-home-affairs-ministers-on-the-recent-terrorist-attacks-in-europe/> dostęp: 27.07.2024; *Jak zatrzymać terroryzm: przegląd działań Unii Europejskiej*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20180316STO99922/jak-zatrzymac-terroryzm-przeglad-dzialan-unii-europejskiej>, dostęp: 27.07.2024

³ Zobacz np.: sprawa francuskiego policjanta-terrorysty Mickaela Harpona, G. Lindenberg, *Policjant-konwertyta powiązany z ISIS zabił trzech policjantów w Paryżu*, (10.10.2019), <https://euroislam.pl/policjant-konwertyta-zabil-trzech-policjantow-w-paryżu-mial-powiazania-z-isis/>, dostęp: 16.07.2023, Zobacz również kwestia wspomnianego w dalszej części tekstu ćwiczenia antyterrorystycznego „Wolf-Ram-23” w Poznaniu w 2023.

wywiadowczych dotyczących terroryzmu i ich analizę odpowiada Centrum Sytuacyjne Sekretariatu Generalnego Rady UE oraz Koordynator ds. Przeciwdziałania Terroryzmowi. Również Rada Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych oraz Stały Komitet Współpracy Operacyjnej w zakresie Bezpieczeństwa Wewnętrznego zajmują się na bieżąco problematyką terroryzmu (Dziubek, Pawlaczyk, 2021, s. 22). Państwa członkowskie są kluczowym elementem praktycznie całego procesu wspólnej polityki UE wobec zjawiska terroryzmu. Po 2001 roku istotna pozostaje też rola instytucji unijnych, przy czym zwraca się uwagę na szybkość podejmowania decyzji (Mackenzie, 2024, s. 156).

Elżbieta Kacperska podaje, że zgodnie z danymi Europolu z 2016 roku liczba zamachów w UE w latach 2002-2014 była znacznie mniejsza w porównaniu do lat 70. i 80. XX wieku (Kacperska, 2017, s. 23). W okresie 2010-2016 na terenie UE odnotowano następującą liczbę zamachów terrorystycznych (skutecznych, nieudanych lub udaremnionych): 2010-249, 2011-174, 2012-219, 2013-152, 2014-199, 2015-211, 2016-142⁴. W UE liczba zgonów spowodowanych terroryzmem osiągnęła szczyt w 2016 roku - zginęło 194 osoby. W 2017 roku odnotowano 176 incydentów terrorystycznych. W latach 2022-2023 widać tendencję spadkową (około 68%) zamachów terrorystycznych w UE (co wiąże się z pandemią COVID), przy nasileniu atakami w innych regionach świata. Zamachy o charakterze politycznym w 2022 roku wyprzedziły ataki na tle religijnym, których liczba spadła o 82%⁵.

Liczbę zamachów terrorystycznych w UE cechuje tendencja wzrostowa od połowy 2000 roku, z wyraźnym wzrostem w latach 2014 i 2015. Dlatego pojawiły się opinie, że terroryzm wpłynął na natężenie nastrojów antyimigranckich wśród Europejczyków i zwiększył poparcie dla prawicowych partii i polityków (Peri, Rees, Smith, 2023, s. 1). Co prawda opinia ta dotyczy okresu do 2016 roku, ale w związku z trwającym nadal w EU problemem z nielegalną imigracją jest nadal aktualna i poruszana w debacie naukowej i publicystycznej (Zagórska, 2017).

Tylko w latach 2015-2022 i tylko w zakresie terroryzmu islamskiego ponad 87,5% ataków miało miejsce w takich krajach jak

⁴ *Terroryzm w UE: fakty i liczby*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/terrorism-eu-facts-figures/#0>, dostęp: 28.07.2024.

⁵ *Global terrorism index 2024.*, Institute for Economics & Peace, <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf>, dostęp: 29.04.2024.

Niemcy, Francja, Szwecja, Norwegia, Wielka Brytania. Najwięcej zamachów terrorystycznych miało miejsce we Francji, w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Szwecji. W Niemczech odnotowano 2 zamachy przeprowadzone przez antyimigranckich ekstremistów (Stempień 2022, s. 29; Izak, 2011, s. 116-124). Europol w 2021 roku w opracowanym raporcie na temat sytuacji terrorystycznej w UE w 2020 roku podaje, że: „w UE miało miejsce 57 prób zamachów terrorystycznych, w porównaniu z 55 w 2019 roku, z czego 10 przypisuje się terroryzmowi islamskiemu w Austrii, Francji i Niemczech (...) terroryści dżihadystyczni byli odpowiedzialni za ponad połowę zgonów (12) i prawie wszystkich rannych (47). Terroryzm islamski pomimo pewnej tendencji spadkowej w dalszym ciągu jest głównym zagrożeniem terrorystycznym w Europie. W 2020 roku liczba przeprowadzonych skutecznie dżihadystycznych ataków terrorystycznych była ponad dwukrotnie większa niż udaremnionych. Terroryści islamscy przeprowadzili zamachy w następujących liczbach: 2017 - 33 ataki, 2018 - 24 ataki, 2019 - 21 ataków, 2020 - 14 ataków”⁶.

Specyficzny jest krajobraz zagrożeń w Europie. Zagrożenie ze strony salafickich terrorystów, najpilniejszy problem terrorystyczny, jest mniejsze niż w ciągu ostatnich kilku dekad, a niektórzy analitycy prognozują wzrost w innych dziedzinach np. ze strony tzw. terroryzmu prawicowego (Doxsee, Palmer, McCabe, 2024, s.61). Ataków o tzw. profilu prawicowym (skuteczne, nieudane i udaremnione) np. w latach 2019-2021 zanotowano na terenie UE 9 przypadków⁷.

Jeden z analityków Foreign Policy Research Institute w Filadelfii stwierdził, że w miarę trwania wojny na Ukrainie mogą pojawić się pytania odnośnie dłuższego wsparcia militarnego i finansowego Zachodu dla Ukrainy. Natomiast konflikt pomiędzy Rosją a Ukrainą może skutkować pojawieniem się ekstremistów skłonnych do przeprowadzania zamachów w UE. Również wojna między Izraelem a Hamasem skutkuje ogromną polaryzacją nastrojów społecznych w Europie, co stwarza ogromne ryzyko ataków terrorystycznych w UE⁸.

⁶ *Terroryzm w UE: ataki, ofiary śmiertelne i zatrzymania w 2020r.*, (2021) <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20210628STO07262/terroryzm-w-ue-ataki-ofiary-smiertelne-i-zatrzymania-w-2020-r>, dostęp: 12.07.2023.

⁷ *Europol TSAT Report 2022, Right - Wing Terrorism*, https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Tesat_Report_2022_0.pdf, dostęp: 28.07.2024.

⁸ P. C. Clarke, *Trends in Terrorism: What's on the Horizon 2024?*, <https://www.fpri.org/article/2023/12/trends-in-terrorism-whats-on-the-horizon-in-2024/>, dostęp: 27.03.2024.

Rada Europy w 2016 roku przyjęła „Globalną strategię na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej”, w której opracowano systemowe podejście do bezpieczeństwa. Zadeklarowała ona „bardziej elastyczną i dostosowaną do naszych priorytetów strategicznych” politykę oraz „ukierunkowane podejście do kwestii odporności, zapobiegania konfliktom i ich rozwiązywania”. Decyzje przyjęte przez szefów UE w 2015 roku⁹ pokazują w jakim kierunku powinna iść kolegiarna współpraca w zakresie zwalczania terroryzmu. UE zaproponowała działania w obszarze współpracy z podmiotami światowymi, zwalczaniu ekstremizmu, obrony wartości i gwarantowaniu bezpieczeństwa obywatelom.

W 2022 roku w kilka tygodni po agresji Rosji na Ukrainę UE ogłosiła „Kompas strategiczny”. Projekt ten to ambitny plan dotyczący wzmocnienia polityki bezpieczeństwa i obrony UE do 2030 roku. Przywódcy UE deklarują, że jej siłą jest determinacja, jedność, solidarność. Celem tej polityki jest uczynienie UE terenem bezpieczniejszym. UE powinna zapewnić obywatelom swoich państw stabilizację i mieć wpływ na globalną sytuację bezpieczeństwa. Stabilna i bezpieczna UE wpłynie na poziom bezpieczeństwa międzynarodowego i transatlantyckiego oraz będzie wspierać NATO. „Kompas strategiczny” dotyczy również otoczenia strategicznego UE, wyzwań, zagrożeń bezpieczeństwa i wszystkich aspektów obrony, takich jak: partnerstwo, działanie, inwestowanie i bezpieczeństwo¹⁰. UE posiadając określone instrumenty prawne i instytucjonalne do walki z terroryzmem powinna zgodnie z zasadą solidarności, zmobilizować posiadane możliwości, celem zapobiegania temu zjawisku na terytorium państw członkowskich.

Aktywność CAT ABW w neutralizowaniu terroryzmu w Polsce i UE

W 2007 roku przeprowadzona została analiza porównawcza systemowych rozwiązań w państwach UE zagrożonych zamachami terrorystycznymi, z działającą wówczas strukturą w Polsce, która pokazała, iż w poszczególnych krajach unijnych wprowadzono warianty umożliwiające koordynację działalności instytucji państwa i służb w

⁹ Nieformalne posiedzenie szefów państw lub rządów, Bruksela, 12 lutego 2015 r. - Oświadczenie członków Rady Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2015/02/12/european-council-statement-fight-against-terrorism/>, dostęp: 22.07.2024.

¹⁰ Kompas strategiczny, https://www.ecas.europa.eu/ecas/strategic-compass-security-and-defence-1_en, dostęp: 25.03.2024.

przedmiocie zwalczania terroryzmu a ich funkcjonowanie jest związane z płaszczyzną analityczno-informacyjną, operacyjno-rozpoznawczą i prewencyjną (Makarski, 2010, s. 101).

W związku z tym przyjęte wnioski powiązane ze strategią UE dotyczącą zwalczania terroryzmu skutkowały powołaniem do życia struktury o charakterze operacyjnym. Prezes Rady Ministrów w dniu 17 września 2008 roku podpisał Zarządzenie nr 102 (M.P. z 2008 r. nr 69, poz. 622) zmieniające statut ABW i powołał z dniem 01 października 2008 roku nową jednostkę organizacyjną: Centrum Antyterrorystyczne ABW. CAT ABW współpracuje m.in. ze strukturami UE, Rady Europy, OBWE, NATO oraz służbami specjalnymi innych państw. Bierze udział w pracach: grupy roboczej UE ds. terroryzmu (ang. Working Party on Terrorism WPT), międzynarodowej grupy antyterrorystycznej (ang. Counter-Terrorist Group - CTG), Komitetu Specjalnego NATO (AC/46), Konferencji Europy Środkowej (ang. Middle Europe Conference - MEC), z tzw. Klubem Berneńskim, skupiającym służby wywiadu i bezpieczeństwa UE oraz Norwegii i Szwajcarii. CAT ABW współpracuje ponadto na zasadach dwustronnych w zakresie wspierania pokoju, obronności, zwalczania przestępczości i neutralizowania terroryzmu. W tym zakresie porozumienia podpisano z m.in. Belgią, Austrią, Czechami, Białorusią, Finlandią, Estonią, Hiszpanią, Litwą, Gruzją, Szwecją Niemcami, Słowacją, Węgrami, Ukrainą, Anglią, USA, Danią (Makarski, 2010, 102-106).

Specyfika tej służby wskazuje, że w gronie polskich organów ścigania karnego to właśnie ABW ma największe kompetencje do walki z terroryzmem. Tym samym posiada specyfikę analogiczną do wielu europejskich służb specjalnych o charakterze wewnętrznym, które zajmują się zwalczaniem terroryzmu (Burczaniuk 2022, s. 14.).

CAT ABW funkcjonuje przez siedem dni w tygodniu w systemie całodobowym. Poza funkcjonariuszami ABW służbę w nim pełnią oddelegowani żołnierze, funkcjonariusze i pracownicy: Agencji Wywiadu, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Straży Granicznej, Policji, Służby Ochrony Państwa, Służby Celnej realizujący zadania w ramach uprawnień służb, będących ich reprezentacjami. Z CAT ABW koordynują swoje działania inne instytucje tworzące system ochrony antyterrorystycznej RP: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Generalny Inspektor Informacji Finansowej, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Państwowa Straż Pożarna, Sztab Generalny Wojska Polskiego,

Żandarmeria Wojskowa, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, Państwowa Agencja Atomistyki (Makarski, 2010, s. 106-107).

CAT ABW na podstawie posiadanych uprawnień i wykonywanych zadań na bieżąco przesyła informacje dotyczące prognozowanych zagrożeń do m. in. Rady Ministrów i jest punktem kontaktowym do przekazywania analogicznych informacji krajom członkowskim UE (Podgórski, 2020, s. 70; Gładysz, 2018). W pierwszym roku działalności CAT ABW podjęło szereg czynności ukierunkowanych na wyjaśnienie okoliczności porwania w Pakistanie pracownika „Geofizyka - Kraków”, a następnie jego uwolnienia, co niestety nie zakończyło się pozytywnym skutkiem. Ponadto podjęto już wówczas czynności do przygotowań antyterrorystycznych związanych z zabezpieczeniem „UEFA EURO 2012” (Makarski, 2010, s. 108). W 2011 roku CAT ABW podpisało porozumienie z Centrum Sprawdzeń Antyterrorystycznych (CSA) będące w USA międzyresortowym centrum antyterrorystycznym. CSA konsoliduje i koordynuje działania amerykańskich organów rządowych, które zwalczają terroryzm. CSA zajmuje się również przekazywaniem informacji zagranicznym partnerom USA, w tym w Europie (Mordaszewski, 2011, s.268).

Rzecznik prasowy Ministra Koordynatora Służb Specjalnych w 2019 roku poinformował, że: „Działania ABW pozwoliły również zabezpieczyć odbywające się w Polsce duże wydarzenia o charakterze międzynarodowym: szczyt NATO w Warszawie, Światowe Dni Młodzieży w Krakowie, Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (COP) w Katowicach, czy wreszcie Konferencja Bliskowschodnia w Warszawie.”¹¹. Według ministerstwa: „ABW podejmuje szereg działań służących przeciwdziałaniu niekontrolowanemu powrotom zagranicznych bojowników - zarówno obywateli RP, jak i cudzoziemców wykorzystujących obszar Polski jako miejsce tranzytu (...). Do tego dochodzi działalność antyterrorystyczna, współpraca ze służbami państw sojusznicznych i wiele innych ustawowych zadań”¹².

Analizując medialne raporty ministerstwa i biorąc pod uwagę fakt, iż służby specjalne przedstawiają do wiadomości publicznej te informacje, które mogą lub chcą z pewnych powodów przekazać, można zakładać, iż w pełni realizują swoje ustawowe zadania i kompetencje. CAT ABW w zakresie merytorycznym współpracuje z Europolem, co ma

¹¹ *Silny kontrwywiad, silne gwarancje*, <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/silny-kontrwywiad-silne-gwarancje>, dostęp: 02.04.2024.

¹² op. cit.

wymiar wielostronny. Europol zapewnia bezpośrednią współpracę w zwalczaniu terroryzmu w UE, bowiem wynika to z założeń traktatowych a każde z państw UE dedykuje instytucje krajowe właściwe do współpracy na platformie Europolu (Safjański, 2018, s. 108). Europol swoje zadania realizuje między innymi przy udziale oficerów łącznikowych oddelegowanych przez państwa i organizacje z nim współpracujące. W skład polskiego Biura Łącznikowego przy Europolu wchodzi również funkcjonariusze ABW. Antyterrorystyczna Grupa Zadaniowa Europolu jest pod względem operacyjnym jego głównym instrumentem w zakresie neutralizowania terroryzmu. Powstała po zamachach 11 września 2001 roku. Od 2004 roku działa jako CTTF2. Kadre CTTF2 stanowią przedstawiciele służb specjalnych i policji państw UE. CTTF2 realizuje zadania w zakresie gromadzenia informacji wywiadowczych o zagrożeniu terrorystycznym i przygotowuje kierunkowe analizy strategiczne i operacyjne, diagnozując tym samym cele, zagrożenia i konsekwencje dla bezpieczeństwa UE (Safjański, Szlachter, 2015, s. 148-149).

Czynności operacyjno-rozpoznawcze prowadzone przez CAT ABW oraz uzyskane w ich efekcie informacje, w zależności od uwarunkowań mogą być wykorzystywane przez sojusznicze służby np. niemieckie służby policyjne: Federalny Urząd Kryminalny czy też służby specjalne np. Federalna Służba Wywiadu lub Urząd Kontrwywiadu Wojskowego (Duda, 2017, s.271). Warto wspomnieć, że działania CAT w zakresie procesowym wspierane są przez dodatkową jednostkę organizacyjną ABW. W 1993 roku w ramach ówczesnego UOP utworzono jednostkę specjalną - Wydział V Zabezpieczenia Realizacji. Po pewnym czasie przeformowany na Wydział V - Działań Antyterrorystycznych i Zabezpieczenia Realizacji. W 2002 roku, po przekształceniu UOP w ABW, Wydział V, zachowując dotychczasową nazwę, został włączony do Departamentu Postępowań Karnych. Wydział ten prowadził działania ochronne wobec kierownictwa oraz wskazanych funkcjonariuszy ABW, polskich parlamentarzystów, zabezpieczał wizyty papieża Jana Pawła II i Benedykta XVI oraz prezydenta USA Baracka Obamy. Działania takie są również zrealizowane w trakcie spotkań szefa ABW z szefami zagranicznych służb specjalnych i innych ważnych tzw. VIP-ów np. w 2011 roku Wydział zabezpieczał wizytę szefów służb specjalnych państw UE w Krakowie w trakcie Prezydencji RP w Radzie UE oraz podczas posiedzenia Klubu Berneńskiego i Counterterrosim Group. Wydział V zabezpieczał antyterrorystycznie Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej EURO 2012 roku na terenie RP i Ukrainy. Współpracował

w tym zakresie z ukraińską jednostką antyterrorystyczną „Alfa” SBU. W latach 2002-2005 i 2007-2008 Wydział V współpracował z m.in. amerykańskimi jednostkami SWAT i HRT oraz francuską jednostką antyterrorystyczną RAID (Szatkowski, 2013, *passim*).

Po reformie polskich służb specjalnych w 2002 roku podstawowe zadania tej jednostki, której jest walka z terroryzmem, nie uległy zmianom. Ponadto obecnie realizuje ona przedsięwzięcia związane z ochroną i konwojowaniem np. groźnych przestępców. Od 2013 roku Wydział V ABW dyslokowany jest na terenie Centralnego Ośrodka Szkolenia i Edukacji ABW w Emowie (pod Otwockiem). Położenie tego ośrodka i jego nowoczesna infrastruktura umożliwiają prowadzenie profesjonalnego szkolenia przy wykorzystaniu posiadanych obiektów oraz organizację warsztatów z udziałem kooperujących z nim krajowych i zagranicznych jednostek specjalnych. Od 2017 roku po kolejnych zmianach organizacyjnych Wydział V Antyterrorystyczny ABW podporządkowany został bezpośrednio Szefowi ABW i uzyskał rozszerzony zakres kompetencji, polegający na wyprzedzających działaniach antyterrorystycznych¹³.

Wnioski

Zamachy terrorystyczne w Europie spowodowały, że UE wprowadziła liczne środki zapobiegawcze skoncentrowane na przeciwdziałaniu terroryzmowi. Prewencyjna walka pozbawia terrorystów możliwości realizacji śmiercionośnych planów. Państwa członkowskie, posiadające istotne doświadczenie w zwalczaniu tego zagrożenia, zmodyfikowały formy zapobiegawczego przeciwdziałania terroryzmowi. Jednakże istotne pozostaje pytanie czy w teorii i praktyce istnieje pewność, że wdrożone środki będą skuteczne. Specyfika współczesnego terroryzmu np. jego sieciowość, działania „samotnych wilków” powoduje, że zwalczanie tego zjawiska jest zadaniem niezwykle trudnym, co potwierdzają eksperci. Jak zauważają J. Arquilla i D. Ronfeld (1999, s. 199-200): „strukturom hierarchicznym będzie bardzo trudno walczyć z sieciami”.

Służby UE muszą działać precyzyjnie nie zważając na absurdalne zarzuty o rzekomą islamofobię, czego przykładem mogły być ćwiczenia antyterrorystyczne Wolf-Ram-23 w Poznaniu w 2023 roku, w których

¹³ K. Mątecki, *Poznajmy wroga i czuwajmy. Wydział V Antyterrorystyczny ABW*, <https://www.special-ops.pl/artykul/jednostki-specjalne/99144.poznajmy-wroga-i-czuwajmy>, dostęp: 29.07.2024.

uczestniczyły m. in. pododdziały FBI, ABW i polskiej policji. Zarzuty wobec organizatorów ćwiczeń dotyczyły ubrania jednej z pozorantek stylizowanej na mużułmankę¹⁴.

Terroryzm jako zjawisko międzynarodowe należy postrzegać szerzej niż poprzez jego aspekt taktyczny, gdyż neutralizacja terrorystów nie odbywa się tylko za pomocą fizycznego oddziaływania. Zamachy terrorystyczne skutkują również ich dokładną analizą w kontekście ustalenia przyczyn i skutków. Niezwykle ważne pozostają prewencja i edukacja antyterrorystyczna. Nie mniej ważne są również aspekty moralne i społeczne. Terroryzm pomimo innych, niezwykle istotnych bieżących wydarzeń w Europie (np. agresja Rosji na Ukrainę), pozostaje zagrożeniem w dalszym ciągu destabilizującym bezpieczeństwo tego regionu świata a w szerszym kontekście całego globu. Na podstawie dostępnych materiałów dotyczących działalności CAT autor uważa, że ABW realizując zadania ustawowe w pełni wykorzystuje posiadane możliwości gwarantujące zwalczanie terroryzmu w Polsce.

Literatura

- Adamska, W., 2020. *Współczesny terroryzm jako podstawa dla wprowadzenia stanu wyjątkowego*. Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego, Rok XIX, s. 12.
- Arguilla, J., Ronfeld, D., 1999., *The Advent of Netwar: Analytic Background*, Studies in Conflict & Terrorism, 22, s. 199-200.
- Białoskórski, R., 2023. *Geopolitics of the information age*, Przegląd Geopolityczny, 46, s. 155-165.
- Burczaniuk, P., 2022. *Zadania i uprawnienia organów ścigania karnego w zakresie zwalczania terroryzmu w Polsce - perspektywa prawna*, Terroryzm - Studia, Analizy, Prewencja, nr 2.
- Doxsee, C., Palmer, A, McCabe, R., 2024. *Global Terrorism Threat Assessment 2024*, A Raport of the CSIS Transnational Threats Project, Center for Strategic & International Studies, New York-London.

¹⁴ J. Wójcik, *Islamofobia policji, czy kolejna odslona polskiego piekielka?*, <https://euroislam.pl/islamofobia-policji-czy-kolejna-odslona-polskiego-piekielka/>, dostęp: 03.04.2024.

- Duda, D., 2017. *Operacyjne metody zwalczania terroryzmu w świetle polskiego i niemieckiego procesu karnego*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 16.
- Dziubek, I., Pawlaczyk, B., 2021. *Uzasadniona potrzeba czy historyczny strach przed terroryzmem na przykładzie unijnych rozwiązań utrudniających dostęp do broni palnej*, De Securitate and Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, nr 2.
- Gładysz, S., 2018. *Zakres uprawnień organów państwa w świetle zagrożenia terrorystycznego*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 18.
- Góra, D., 2023. *Kulturowy aspekt sekurytyzacji granic*, Przegląd Geopolityczny, 46, s. 25-41.
- Izak, K., 2011. *Zagrożenie terroryzmem i ekstremizmem w Europie na podstawie wybranych przykładów. Teraźniejszość, prognoza ewolucji i kierunki rozwoju*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 5, s. 116-124.
- Kacperska, E., 2017. *Terroryzm międzynarodowy jako problem globalny współczesnej gospodarki*, Warszawa, s. 23.
- Kucharek, D., 2023. *Model typowania sprawców zamachów z wykorzystaniem bojowych środków chemicznych*, Przegląd Geopolityczny, 44, s. 101-115.
- Mackenzie, A., 2024. *Conspicuous by their absence? The member states in European Union counter-terrorism*, Journal of European Integration, Vol. 46, nr. 2.
- Makarski, A., 2010. *Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Geneza, zasady działania oraz doświadczenia po pierwszym roku funkcjonowania*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 2.
- Mordaszewski, K., 2011. *Porozumienie o wymianie informacji między Centrum Antyterrorystycznym ABW a Centrum Sprawdzeń Antyterrorystycznych USA*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 5.
- Mrożek, Ż., 2023. *Bioterroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa*, Przegląd Geopolityczny, 45, s. 150-165.
- Olszewski, Ł., 2017. *Terroryzm a bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej - wybrane aspekty*, Refleksje. Pismo naukowe studentów i doktorantów WNPiD UAM, nr 16.
- Peri, G., Rees, I.D., Smith, B., 2023. *Terrorism and political attitudes: Evidence from European social surveys*, Regional Science and Urban Economics, nr 99.

- Podgórski, K., 2020. *Wybrane instytucje w Polsce odpowiedzialne za zapobieganie terroryzmowi i jego zwalczanie*, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, nr 34.
- Safjański, T., 2018. *Rozpracowywanie działalności terrorystycznej w ramach Europolu - uwarunkowania prawne i praktyczne*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 19.
- Safjański, T., Szlachter, D., 2015. *Multiagencyjna współpraca międzynarodowa w walce z terroryzmem na przykładzie Europolu*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 12, s.148-149.
- Stempień, S.M., 2022. *Terrorism in years 2015-2022. Selected global and regional trends*, De Securitate and Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, nr 2.
- Szatkowski, J., 2013. *Dwudziestolecie jednostki antyterrorystycznej UOP-ABW (1993-2013)*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 8.
- Szymankiewicz, Ł., 2023. *Zmiany w polskim systemie ochrony lotnictwa cywilnego*, Przegląd Geopolityczny, 44, s. 86-100.
- Trojanowska-Strzęboszewska, M., 2022. *Polityka Unii Europejskiej wobec nieregularnej imigracji*, Rocznik Integracji Europejskiej, nr 14, Poznań, s. 178-179.
- Wojciechowski, S., 2018. *Three dimensions of modern terrorism in the European Union*, Rocznik Integracji Europejskiej, nr 12.
- Zagórska, A., 2017. *Bezsilność prawa wobec współczesnych zagrożeń asymetrycznych - nielegalna migracja jako źródło terroryzmu*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, nr 2.
- Zapałowski, A., 2023. *Zagrożenia dla Polski w obliczu presji migracyjnej ze wschodu*, Przegląd Geopolityczny, 46, s. 9-24.

Streszczenie

Współczesny terroryzm jest zagrożeniem wpływającym na bezpieczeństwo państw członkowskich UE. Artykuł stanowi próbę sformułowania odpowiedzi na pytanie, jakie zagrożenie stanowią ataki terrorystyczne dla UE i jak wpływają na jej bezpieczeństwo po 2001 roku? Rozpoznanie stopnia i rodzaju zagrożenia ze strony terrorystów stanowi punkt wyjścia do oszacowania i oceny zakresu działania Centrum Antyterrorystycznego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, oraz roli tej instytucji w zapobieganiu terroryzmowi i zwalczaniu tej plagi w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: terroryzm, Unia Europejska, CAT, ABW, zagrożenie.